

Ledare

Julen är här,
och lyser frid på jorden.
Glädjen är stor –
i ett barns klara ögon bor den.
Julen är här,
i våra mörka länder.
Kom låt oss ta varandras händer,
när julen är här.

Ja, så var det snart jul igen. I statistikens Sverige är det just nu många som på olika sätt engagerar sig (läs: tar varandras händer) i bildandet av den nya – än så länge – namnlösa föreningen. Få har väl missat uppmaningarna att inkomma med namnförslag. Många namnförslag har trillat in från medlemmar i båda föreningarna. Vissa mycket kortfattade, andra med flera sidors argument och resomang. Vissa från förhållandevis unga medlemmar, andra från mycket namnkunniga och erfarna statistiker och statistikanvändare. Vissa från näringslivet, andra från akademien och det offentliga. I skrivande stund sitter två utskottsledamöter hos skattemyndigheten för att reda ut ekonomiska och juridiska frågor i samband med bildandet av den nya föreningen.

Ytterligare en höstkonferens har genomförts. En röd tråd i alla de kommentarer styrelsen fått är det betydelsefulla att samla föreläsare från vitt skilda delar av samhället kring ett gemensamt tema. Inte minst uppskattades det avslutande föredraget som handlade om värdet av klok statistikanvändning inom handeln – ett område som vi tyvärr oftast bortser från när det gäller statistik. Vi har en tendens att i för hög grad fokusera kring statistisk analys och statistikanvändningar inom offentlig sektor. Det är nästan så att jag själv omedvetet betraktar den senare som "finare". Vilket naturligtvis är nonsens.

Apropå handel: På mitt skrivbord ligger DN:s ekonomibilaga med den feta rubriken "Säljras" på förstasidan. Man hänvisar till avslöjandet att vissa butiker fuskar med datummärkning på köttfärs. En handlare uppger att försäljning av köttfärs har

minskat med 50 procent. En konsekvens av regelbrott och medial uppmärksamhet, kan tänkas. Intressanta frågor av statistikbesläktad natur dyker upp i mitt huvud. Hur stort är egentligen problemet? Vet vi hur många vars hälsa drabbas menligt av bristfällig hantering av köttfärs? Vad får en konsument av köttfärs att avstå från fortsatt inköp? Är det en rädsla för en diffus risk man inte visste fanns eller är det ett sätt att straffa handlarna? Inkom gärna med reflektioner, så följer vi upp fenomenet.

Till sist en uppmaning om att tänka till kring bildande av nya sektioner/underföreningar till den nya föreningen. Det finns ett antal uttryckta önskemål om sektioner för t.ex. officiell statistik eller utredningsstatistik. För att en sektion ska bildas krävs emellertid också engagemang från personer som vill bilda en sektion. Hör av dig till styrelsen med tankar och idéer kring denna fråga.

Någon gång i januari/februari kommer vi att anordna ett gemensamt medlemsmöte för föreningarna. Vi kommer då att få en chans att diskutera bildandet av den nya föreningen samt lyssna till utredarna i den s.k. FUT-delegationen. Med hjälp av förhållandevis avancerade statistiska metoder har man i utredningen försökt uppskatta omfattningen av felaktiga utbetalningar i offentliga bidragssystem. Och det handlar om mycket stora belopp.

Till dess – God Jul och Gott Nytt År!

Höstkonferensen

Den 22 oktober genomfördes Statistiska föreningens höstkonferens,

Quo Vadis Statistica

på Ingenjörshusets konferenscenter i Stockholm. Det var drygt 70 anmälda som fick ta del av ett varierat utbud av föredrag.

Overheadbilder från några av föredragen kan ses på <http://www.statistiskaforeningen.se/>

Daniel Thorburn, professor i statistik vid Stockholms universitet gav sin syn på **Statistikens framtida roll – Kommer statistiken finnas kvar som profession?**

Statistikens roll har förändrats från 1600-talets mer experimenterande roll över en mer beskrivande roll till att efter 1950-talet vara mer av en metodkunskap.

Framöver kommer vi nog att se mer av specialiserade roller. Datorinsamlare kommer troligen renodlas och inte svara för lika mycket analyser. Datamining kommer att bli allt vanligare där befintliga register, exempelvis kunddatabaser, används flera gånger. Detta ställer krav på metoderna som måste tillåta en återanvändning av data.

Allt fler ämneskunniga kommer även att vilja göra analyser själva vilket gör användarinterfacen viktigare. Risken att göra fel för en lekman måste minimeras. Statistikens roll blir mindre tabeller och histogram, istället data med datorhanterare.

Statistikerna kommer framöver att få konkurrens av tekniskt kunniga informationsbehandlare och ämneskunniga som endast nyttjar utvecklade program.

Möjligheten till egen utveckling av statistik riskerar att minska genom ökade krav på globala standarder.

Avslutningsvis gick Thorburn även in på utvecklingen av statistikämnet på högskolan. Statistikämnet blir vanligare som ett kortare ämne mer inriktat till användare. Internationellt sett har Sverige få och korta statistikutbildningar. Institutionerna för vanlig statistik och matematisk statistik borde slås samman.

Men det finns hopp framöver. Nu införs en Masterutbildning inom statistik och statistikstudenterna blir fler i Stockholm trots ett generellt vikande studentunderlag.

Christian Rockberger

Ingela Lindh, stadsbyggnadsdirektör, Stockholms stad berättade om

Utmaningar inom samhällsplaneringen – statistik och konsten att bygga ett modernt samhälle.

Det perfekta samhället byggs inte av planerare från grunden utifrån bästa planeringsunderlaget utan utvecklas successivt fram.

I en stor och vacker stad som Stockholm uppstår intressekonflikter. Besluten behöver därför vara väl underbyggda då varje förslag till byggnation ifrågasätts.

Det är även viktigt att man ser till en helhet. Många områden i Stockholm riskerar att överskrida rekommenderade värden för buller – vilket uppger kortare livslängd och sämre studieresultat. Trots detta har dessa områden i innerstaden längre livslängd och bättre studieresultat än snittet. Detta beror givetvis på andra faktorer men som samtidigt kan ses som en annan del av storstaden.

Planeringen som bygger på historiska samband blir ibland fel. I Hammarby sjöstad planerade man för få barnfamiljer – nu bor 500 barn där. Detta resulterade i allt för få förskolor, etc. Detta beror troligtvis på nya konjunkturen och värdeförskjutningar. Nu bor man kvar i innerstaden även vid barn två – man värderar exempelvis kortare arbetsresor framför radhusidyllen.

Eftersom byggherrar som vill vinstmaximera gärna går på uppgifter med få barn är det extra viktigt att dessa behov underbyggs.

De framtida behoven blir svårare att förutse då det är allt större skillnad på våra behov av exempelvis äldreomsorg.

Christian Rockberger

Föredraget som **Cheryl Carli**, Reumatologiska kliniken vid Karolinska Universitetssjukhuset höll handlade om

Utmaningar inom vården – statistik som beslutsstöd i dialogen med patienten.

Statistik behövs i den kliniska vardagen för att följa en patient och som underlag för gemensamma beslut om behandling. De många kroniskt sjuka blir ofta experter på sin sjukdom. Utmaningen för läkarna är att vid behandlingstillfällena möta en annan expert. Statistik och ett åskådliggörande med hjälp av IT gör detta möjligt.

Statistiken finns tillgänglig i ett register för uppföljning av ledgångsreumatism – RA-registret – som är ett av flera kvalitetsregister inom vården. Patienten lägger själv in ett stort antal uppgifter inför varje läkarbesök som sedan kompletteras av läkaren med uppgifter om provsvar m.m. Med detta register som underlag för den enskilde patienten samt jämförande data över andra liknande patientgrupper, möjliggörs bättre underbyggda beslut om behandling.

Christina Kvarnström

Staffan Elinder från DM-Konsult gav sin syn på Utmaningar inom handeln – hårdnad konkurrens, kundutveckling och optimering av marknadsföring.

Staffans tes är att med kunddata bygger detaljhandeln (och inom tjänstesektorn också, *red. kommentar*) en lönsam kundutveckling. På 1980-talet fick vi kundkort och kundklubbar. Det fina i denna kråksång var att en oändlig mängd kunddata samlades in som gav möjlighet till analys om vilka som köpte vad och var. Staffan gav ett exempel från affärskedjan Tesco och deras arbetssätt. De har 200 analytiker som bearbetar de stora statistikmängder korten ger om personliga köpvanor. När det amerikanska storföretaget Wal Mart köpte en affärskedja i England lockade man kunderna med stora prissänkningar.

Tesco svarade med att på de orter där Wal Mart lokaliserat sig så sänktes priset bara på de varor som man genom analysen av kunddata kunnat konstatera var mest intressanta för de köpare som fanns i det område där både Walmart och Tesco var lokaliserade. För övriga affärer i England gjorde Tesco inga prissänkningar. Tesco vann slaget. I Sverige påstod Staffan att t.ex. ICA och Coop en-

dast har en till två personer som analyserar kunddata. Alla får samma reklam med prissänkningar. Om kunddata analyserades så skulle man lättare kunna behålla och få ett "livskontrakt" med sina kunder.

Något att tänka på är att 60 procent av kunderna lämnar sina affärer, antingen för att leverantören är otrevlig eller ointresserad. Effekten för handlarna blir att de fortsätter den svåra och dyra jakten på nya kunder.

Ulf Jorner från SCB berättade om Statistikens roll i Sverige med några nedslag i historien.

Ordet Statistik var i 1500-talets Italien och 1700-talets Tyskland i stort sett samma sak som Statskunskap. Begreppet Statistik var mest ord i Tyskland på 1600-talet och i England under samma århundrade hette det Political Arithmetics och innehöll en hel del siffror. På 1790-talet i Skottland så började ordet få sin moderna innebörd.

Om vi nu tror att det är ett tämligen sent påfund att statistiken görs för att beslutsfattare i statliga sektorn ska ha underlag för sin maktutövning så tog Ulf oss ur den villfarelsen.

1548 införde Gustav Vasa Brottsstatistik och syftet var att han ville se hur mycket han kunde få in i böter. Axel Oxenstierna införde statistik över Handelsbalans 1637 och samma år så bestämde Bergskollegium att det skulle föras statistik över Brytning och förädling.

Landhövdingeberättelserna om "Allt i länet" kom 1735. Det mest kända är väl ändå Tabellverket, SCB:s föregångare, som inrättades 1749 med uppgift att ta reda på Befolkningens storlek samt Dödsorsaker. Resultatet blev att siffrorna hemligstämplades då vi var mycket färre personer i Sverige än man trott. Man bedömde risken som stor att vi skulle bli anfallna och indragna i ännu fler krig om våra ärkefiender fick fakta på bordet.

Statistik för medborgarna fick vi t.ex. genom af Forsell 1830 med Statistik öfver Sverige grundad på offentliga handlingar. 1858 inrättades SCB. Statistikinsamling fanns också på olika departement och myndigheter under lång tid med många olika uppfattningar om vad som skulle räknas och var. En rejäl centralisering ägde rum först 1962. Den följdes sedan av en decentralisering till 25 statistikansvariga myndigheter 1994.

Föredrag från Island i repris

Vid Nordiska Statistikermötet på Island den 25–28 juni, framfördes ett stort antal föredrag. Den 28 november blev det repris på några av dessa för ett 50-tal åhörare i SCB:s lokaler i Stockholm.

OH-bilder finns på
<http://www.statistiskaforeningen.se/>

Per-Åke Blad, SCB:s presschef inledde under rubriken

Medierna som kanal till allmänheten.

Det finns många skäl att ge statistisk information stor spridning och tillgänglighet för allmänheten.

- Man ökar användningen av statistik.
- Det innebär positiv reklam.
- Visar skattebetalarna vad de får för pengarna.
- Demokratiskäl, dvs. medborgarna ges möjlighet att utvärdera politiken inför allmänna val.

Massmedierna är det bästa sättet att nå allmänheten.

På SCB gäller i dag "Tänk webben först"

Antal besökare på SCB:s webbplats är i genomsnitt drygt 15 000 per dag. Enstaka dagar, vid speciella tillfällen, kan besöksantalet vara större. Det var nästan 75 000 besökare den dag SCB:s befolkningsklocka visade att Sveriges invånarantal passerade niomiljonersstrecket.

Journalister har uttryckt att "det finnas endast två kategorier människor som tittar på statistikbyråns webbplats":

- A. Nyhetsfolk som vill ha svar på frågan "Har det hänt något nytt?" och
- B. Den som letar efter en specifik uppgift "Hur många invånare har Helsingfors?"

De nordiska länderna ligger högt i internationella jämförelser när det gäller tidningsläsning. Det finns många tidningar och de når en stor andel av befolkningen. Med gratistidningarna, t.ex. Metro, har tidningsläsandet också ökat bland ungdomar och andra invånare som legat lägre i tidningsläsning, såsom utomnordiska invandrare. I Sverige läser 81 procent av befolkningen dagligen en dagstidning; 86 procent tittar dagligen på TV.

Tidningarnas upplagor per dag i Norden är stora. Omkring fyra miljoner lyssnare hör någon av Sveriges Radios nyhetssändningar varje dag. Nyhets-

sändningarna klockan 7 och 8 på vardagsmorgnarna har vardera drygt en miljon lyssnare. Dagens Eko Kvartifem har cirka 800 000 lyssnare. I Danmark, Norge, Finland och övriga nordiska länder är situationen likartad.

TV:s nyhetssändning på prime time, i Sverige SVT:s Rapport, som sänds 19.30 i SVT1, har dryga miljonen tittare i genomsnitt.

Massmedierna är därför den i särklass viktigaste kanalen att nå ut till allmänheten med statistikinformation. En nyhet med referens till SCB i någon av Radions morgonsändningar når således mer än en miljon lyssnare. Exempelvis Befolkningsstatistikuppgifter i Dagens Nyheter, en av de största morgontidningarna i Stockholm, läses kanske av en halv miljon personer. Man kan också beräkna reklamvärdet av dylik publicering, där varje helsida kanske kostar 150 000 SEK.

Hur fungerar då nyhetslogiken? Det är mest negativa nyheter man läser om. Normaltillståndet är positivt. Om ett pressmeddelande pekar på en avvikelse från det förväntade så är det en bra nyhet. Eller som Per-Åke sa, vem vill läsa ett pressmeddelande som har rubriken "Läkare opererade rätt ben".

Därefter var det dags för **Hans Björkund**, SCB att redovisa

Vilka egenskaper hos regionerna leder till ekonomisk tillväxt.

Syftet med studien är att identifiera de faktorer som gör att vissa regioner växer snabbare ekonomiskt än andra.

Vad menas med ekonomisk tillväxt och vilken regional indelning är mest lämplig?

Modellen som användes i studien belyser sambandet mellan förutsättningar för tillväxt, indikatorer på tillväxt och själva tillväxten, mätt som BRP-utvecklingen i lokala arbetsmarknader.

Tillväxtens effekter kan vara av flera slag. Den kan leda till högre inkomstnivåer och bättre välfärd, men kan också innebära mer utrymme för satsningar på utbildning, upprustning av infrastrukturen och annat som i sin tur kan leda till förbättrade förutsättningar för tillväxt.

Den ekonomiska tillväxten kan även få negativa effekter på miljö och annat, som kan leda till sämre förutsättningar för tillväxten i framtiden.

Mått på regional tillväxt är förändringen i Brutto-regionalprodukten. Tänkbara indikatorer är befolkningsutveckling, omsättningsutveckling och lönesummeutveckling.

De förklaringsvariabler som användes vid regressionsanalysen var befolkningsstorlek, andel 50–64 år, eftergymnasial utbildningsandel utomnordiskt födda, antal forskarplatser, exportbranscher, inriktning mot industri, andel i största företaget, sysselsättningsgrad och kommunal skattesats.

När alla variabler körs visar det sig att fyra variabler ger en signifikant positiv påverkan på den regionala ekonomiska tillväxten. Dessa är en hög andel med eftergymnasial utbildning, en stor andel utomnordiskt födda, ett stort antal forskarplatser och en stor andel sysselsatta i exporterande branscher. Tre variabler ger en signifikant negativ påverkan. De är en stor befolkning, en stor andel av BRP inom industrin och en stor andel sysselsatta i det största företaget. Tre variabler ger en icke signifikant påverkan. Det är andelen i åldern 50–64 år, sysselsättningsgraden och kommunalskatten.

Ett par av resultaten ger ett icke förväntat resultat. I första hand är det att en stor befolkning skulle vara negativt för den regionala ekonomiska tillväxten. Här kan en förklaring vara att det finns starka samband mellan de förklarande variablerna. Så finns det till exempel ett starkt samband mellan stor befolkning och eftergymnasialt utbildade.

Det andra icke förväntade resultatet är att en stor andel utomnordiskt födda ger en positiv påverkan på tillväxten. En tänkbar förklaring kan vara att utomnordiskt födda tenderar att flytta till regioner med stark ekonomisk tillväxt.

Leif Haldorson, SCB informerade om ESeC – en ny klassifikation för forskning och statistik.

En socioekonomisk indelning behövs för forskningen inom exempelvis fertilitet, sjuklighet och dödlighet, utbildning, inkomster, jämställdhet, konsumtion och missbruk, rörlighet, utslagning och fattigdom.

En internationell indelning har länge saknats inom detta område. Arbetet med den nya europeiska indelningen ESeC påbörjades med förstudie 1999 på uppdrag av Eurostat. Därefter följde en huvudstudie med evalveringar genomförd av nio olika forskningsinstitutioner. En User Guide kom i september 2006. De olika nationella statistikbyråerna arbetar nu med validering och olika tillämpningar.

Den grundläggande indelning i ESeC bygger på att arbetet är av avgörande betydelse för en persons livschanser och sociala position, dvs. *Har arbete, antingen som arbetsgivare/företagare, arbetstagare/anställd eller soloföretagare samt Aldrig arbetat/arbetslös*. I den finare uppdelningen tas hänsyn till bl.a. yrke, typ av anställningsförhållande, företagets storlek och arbetsledning. I slutändan resulterar denna härledda indelning i en traditionell uppdelning från högstatus till lågstatusjobb.

Det föredrag som **Per Thörn** från SCB genomförde hade rubriken

Kundstudier – till vad nytta.

På SCB görs årliga studier, det är Nöjd-Kund-Index, Bilden av verket och Leveransenkäten i samband med uppdrag. SCB har krav från regeringen om återslagrapportering av allmänhetens förtroende för SCB. Även kundnöjdheten i den avgiftsfinansierade verksamheten ska rapporteras.

Till detta kommer också krav från verksamheten. Bland annat ska totalbetyget i SCB:s leveransenkät uppgå till minst 8,8 och att inga uppdrag erhåller betyg 4 eller lägre på en skala upp till 10.

För att få ett helhetsperspektiv om vad som är viktigt för kunderna behövs övergripande studier. Ett problem är att förbättringsförslag i regel tar lång tid att genomföra.

En lösning är att mäta interna processer. Det är bra att kunna belägga i siffror vad som förbättrats och hur mycket.

Leveransenkäten är ett snabbt sätt att få kundens synpunkter. Om en kund markerar sitt missnöje, tag alltid personlig kontakt och undvik brevväxling då detta kan skapa nya missförstånd.

Reijo Ljungberg, pensionerad SCB:are, höll ett föredrag om

Hur ska vi få icke-statistiker att använda statistik

En stor del av Reijos föredrag handlade om att man kan leda en häst till vatten men att få den att dricka kan vara svårare.

Han menade att så här gör SCB alltjämt trots den stora fysiska tillgängligheten i form av webbplatsen, databaser, publikationer, telefonservice och traditionella uppdrag.

Det som behövs är Kognitiv (intellektuell/kunskaps-mässig) tillgänglighet och den är kundrelaterad.

Denna tillgänglighet finns naturligtvis redan i dag hos de traditionella kunderna, dvs. utredare inom offentlig sektor, forskare och större organisationer med statistikexperter.

Men inom privat sektor är inte vanan så stor att använda SCB:s statistik, mycket beroende på att språket och begreppsapparaten skiljer sig åt.

När kunden säger Marknadsanalys, säger SCB Strukturstatistik. Nya kunder är Befolkningsstatistik och Transportbehov är dag/nattbefolkning.

Sammanfattningsvis menade Reijo att det är lättare att lära SCB att tala kundernas språk än att lära 500 000 tänkbara kunder SCB-språket.

Q 2008 – First announcement and call for papers

The European Conference on Quality in Official Statistics has become a traditional biennial meeting for statisticians from European Member States, National Statistical Institutes, International Organisations and Academies.

The Conference is intended to serve as a forum at a European level for discussing recent developments and achievements in the field of quality and methodologies for survey statistics, with a special focus on official statistics.

The Q2008 Conference will be jointly hosted by Istat – the Italian National Institute of Statistics – and Eurostat.

If you want to present a paper

Please submit an abstract not exceeding 500 words with three key-words to the email address q2008@istat.it by 18 January 2008.

Topics

The Conference encompasses relevant topics for improving quality in the European Statistical System. Areas covered by the Conference are:

quality management

models for quality management and their implementation

measuring quality

process indicators, measuring accuracy in complex surveys, control surveys

process quality

process variables, quality tools, monitoring systems

quality assessment

self-assessment, internal and external auditing, peer review, quality labeling, quality certification

standardisation tools

current best methods, guidelines, standards, recommended practices

communicating quality to users

quality reports, quality declarations

satisfying user needs

collecting user needs, measuring user satisfaction

Eurostat activities for quality

implementation of the European Statistics Code of Practice

special issues on census planning

administrative data

survey design

questionnaire design and testing

reducing response burden

data collection modes

editing and imputation techniques

confidentiality and disclosure control

data integration

metadata and documentation

Training courses

In the first day of Q2008 short courses on important quality-related issues will be given by outstanding lecturers.

For further information you can email to q2008@istat.it